

Макроекономіка

Удо БРОЛЛ,
Андреас ФЬОРСТЕР

**МАКРОЕКОНОМІКА УКРАЇНИ:
ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ**

Резюме

Німеччина для України є другим після Росії найважливішим торговим партнером. Характерним для України є швидке зростання її ринків продукції металургійної, машинобудівної та текстильної промисловості. Поряд з позитивним розвитком зовнішньої торгівлі, що потенційно матиме позитивний вплив на Німеччину та країни ЄС, потрібно врахувати макроекономічний розвиток і високий рівень інфляції. У статті наведено деякі емпіричні дані економічного розвитку України та розглянуто економічні причини цих процесів. Тенденції економічного розвитку України порівнюються з тенденціями, що має Німеччина. Тим самим показуються відмінності, які існують у країні з перехідною економікою, від країни з розвинутими ринковими відносинами.

Ключові слова

Прямі іноземні інвестиції, зовнішня торгівля, безробіття, продуктивність праці, трудові ресурси, ринок праці, експорт, імпорт, зовнішній борг, економічний бум.

© Удо Бролл, Андреас Фьорстер, 2007.

Бролл Удо, д-р, професор, кафедра міжнародних економічних відносин, Дрезденський технічний університет, Німеччина.

Фьорстер Андреас, асистент кафедри міжнародних економічних відносин, Дрезденський технічний університет, Німеччина.

Класифікація за JEL: F16, F21.

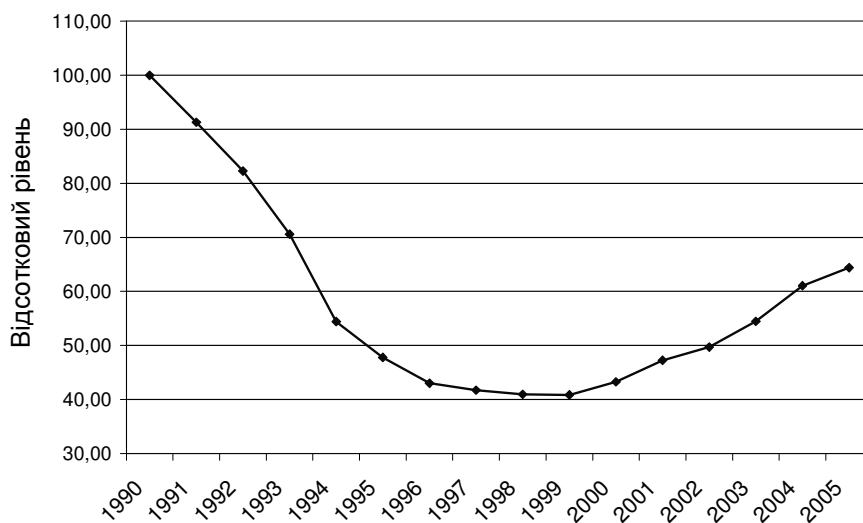
1. Вступ

Наміри України щодо вступу в ЄС і зростання економічної консолідації країн колишнього Східного Блоку з Європейською спільнотою викликали посилений інтерес до економічного розвитку України. Для багатьох міжнародних компаній Україна – це країна, де вони можуть випускати працемісткі товари з найменшими затратами. Крім того, велике емпіричне значення мають прямі інвестиції та спільні підприємства, націлені на субпідряд. Проаналізуємо цей розвиток на макроекономічному рівні. Насамперед розглянемо динаміку зовнішньої торгівлі. Потім подамо декілька фактів розвитку внутрішньої економіки.

2. Динаміка розвитку реальної економіки

Рисунок 1.

Динаміка внутрішнього валового продукту в Україні з 1990 р.

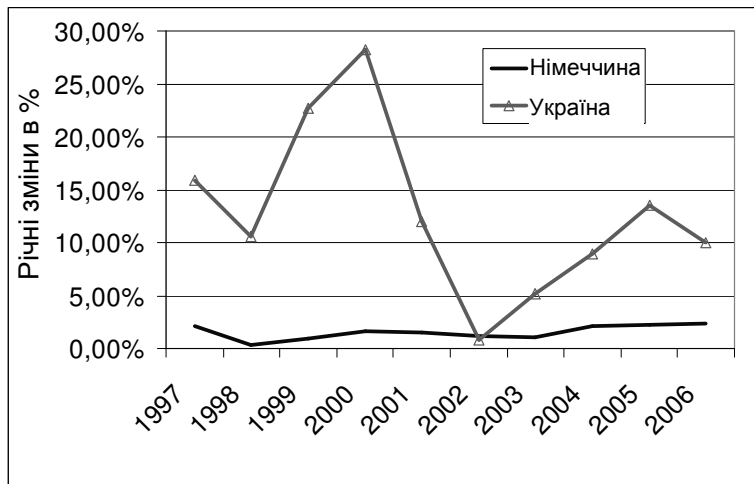

Джерело: Ukrainian National Bank, 2006 (<http://www.bank.gov.ua>).

На рис. 1 видно різке скорочення ВВП у посткомуністичний період. Наприкінці 1990-х років було досягнуто мінімуму. З 2000 р. економіка зростала із 40%-вого рівня ВВП 1990-го р. Очікується, що в 2006 р. українська економіка зросте на 5% [4]. На рис. 2 показано темпи економічного зростання України порівняно з економікою Німеччини. Зростання української економіки взято за період з 2000 р.

Рисунок 2.

**Динаміка темпів зростання реальних показників ВВП
Німеччини та України**

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

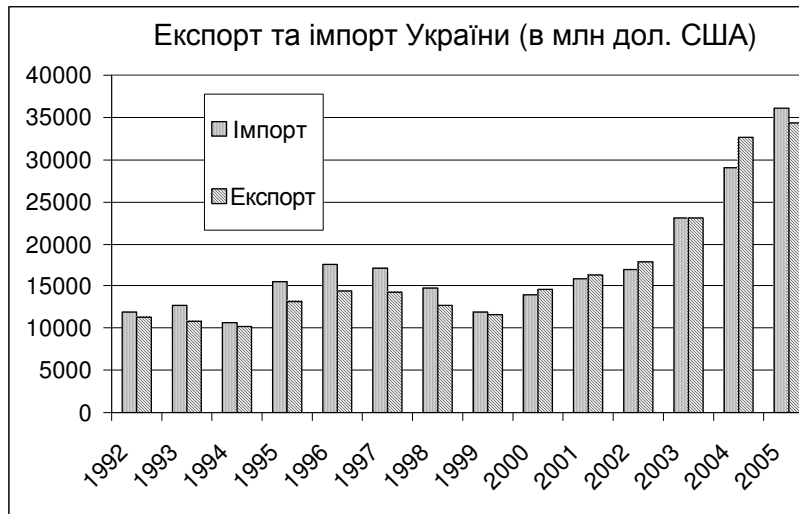
Які причини цього розвитку? Одне з можливих пояснень – відтворена на рис. 3 динаміка розвитку зовнішньої торгівлі України, починаючи з 1992 року. Тут ми бачимо значне збільшення експорту, яке могло спричинити зростання економіки в Україні.

Причиною і наслідком такої позитивної динаміки зовнішньої торгівлі може бути збільшення прямих іноземних інвестицій, як видно з рис. 4.

Така динаміка матиме позитивний вплив доти, доки філії зарубіжних компаній даватимуть Україні новий поштовх до економічного зростання. Збільшення чистого експорту веде до зростання ВВП, а відтак, через ефект мультиплікації може отримати вигоду навіть та частина населення, яка не працює в експортних галузях. Вигода ж держави від економічного зростання полягає у збільшенні податкових надходжень.

Рисунок 3.

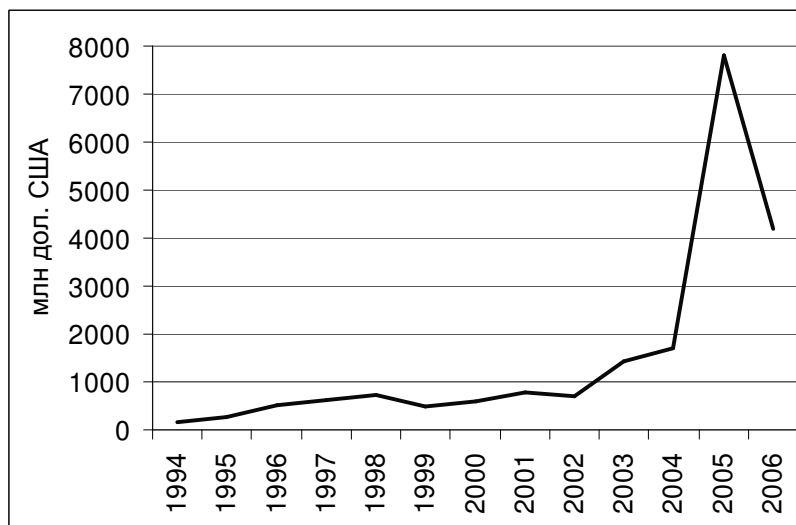
Динаміка зовнішньої торгівлі України з 1992 р.

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

Рисунок 4.

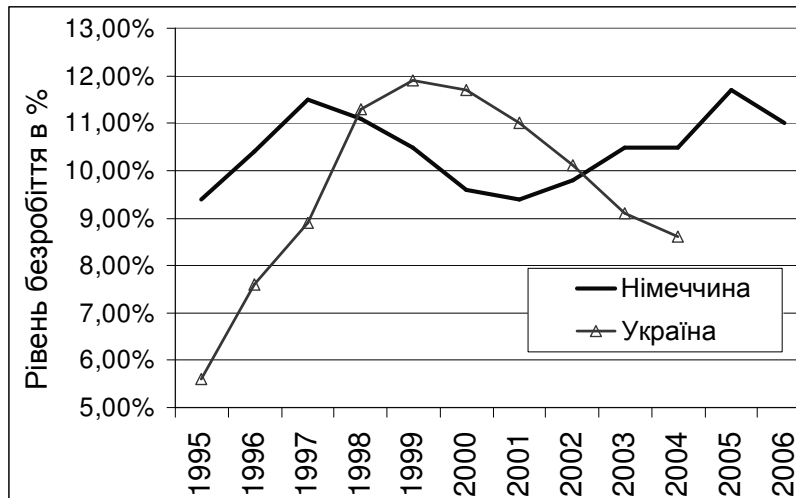
Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

Рисунок 5.

Динаміка безробіття у Німеччині та Україні

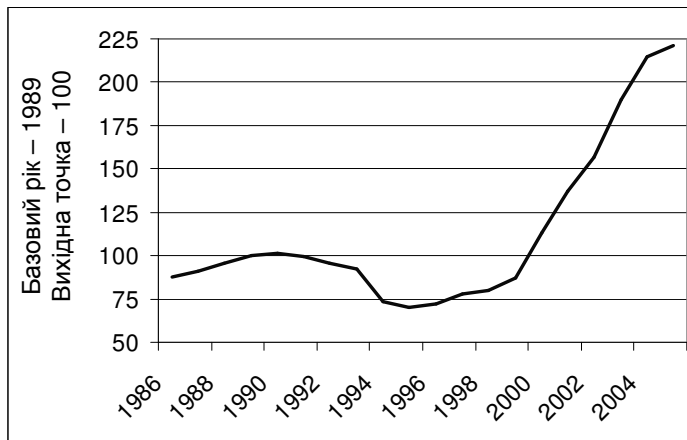
Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

Рівень безробіття віддзеркалює економічний розвиток. Рівень безробіття зростав аж до 1999 р., коли динаміка ВВП досягла свого мінімуму (див. рис. 1). Завдяки економічному зростанню, яке почалось у 2000 р., безробіття зменшується (рис. 5). За розрахунками НБУ, поточний рівень безробіття є низьким – 3,2 % [7].

На рис. 6 зображено динаміку розвитку продуктивності праці в промисловості. Спостерігається її спад після політичних змін 1990 р. та, починаючи з 1995 р., підйом. Особливо помітним він був за період 2000–2004 рр., коли рівень продуктивності праці зріс удвічі. Але такий розвиток може бути проблематичним, оскільки зростання продуктивності праці веде до появи надлишку робочої сили, яка не може достатньо швидко реінтегруватися у трудові ресурси, тому що процес адаптації до ринку праці потребує певного часу. Принципову роль тут можуть відіграти прямі іноземні інвестиції, оскільки за рахунок них можна працевлаштувати надлишкову робочу силу, знайшовши для неї продуктивнішу сферу роботи. Це принесло б користь не тільки тій частині населення, яка постраждала від безробіття, а й інвесторам та Україні загалом.

Рисунок 6.

Продуктивність праці в промисловому секторі України за період з 1989 до 2005 рр.

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

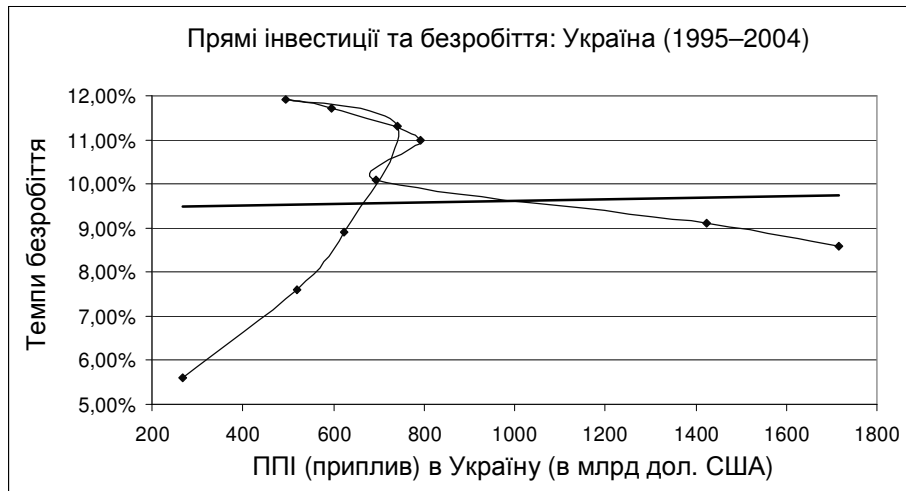
3. Динаміка розвитку зовнішньої торгівлі

В частині 2 піднімалося питання, чи залежить збільшення темпів зростання безробіття від обсягу прямих іноземних інвестицій. На рис. 7 ця взаємозалежність відтворена графічно. На початку досліджуваного періоду рівень безробіття і прямі інвестиції становили найнижчі показники. Пізніше спостерігається зростання безробіття і збільшення прямих іноземних інвестицій. Проте, до 2003 р. не надходили великі інвестиції, див. рис. 4. Значне їх збільшення починається лише з 2003 р. На рис. 6 можна бачити, що рівень безробіття впав з 10% у 2002 р. до 8,6% у 2004 р. Оскільки обсяг прямих іноземних інвестицій у 2005 р. досяг максимуму (див. рис. 4), позитивний вплив на ринок праці, можливо, відбудеться дещо із запізненням, тобто, рівень безробіття в Україні може зменшитися на тривалий період протягом наступних декількох років.

На рис. 8 показано, як змінювався реальний ефективний валютний курс. Підвищення курсу означає для України реальну девальвацію або підвищення міжнародної конкурентоспроможності через здешевлення української продукції для зарубіжних країн. За період з 1992 по 1993 рр. спостерігається сильна реальна девальвація, за якою з 1993 по 1997 рр. настала ревальвація. Потім знову відбувається девальвація валюти, що могло бути результатом зростання темпів інфляції (див. рис. 11). У 2005–2006 рр. намітилася тенденція до зниження реального валютного курсу. Це може призвести до спаду експорту і водночас збільшення імпорту (див. рис. 3).

Рисунок 7.

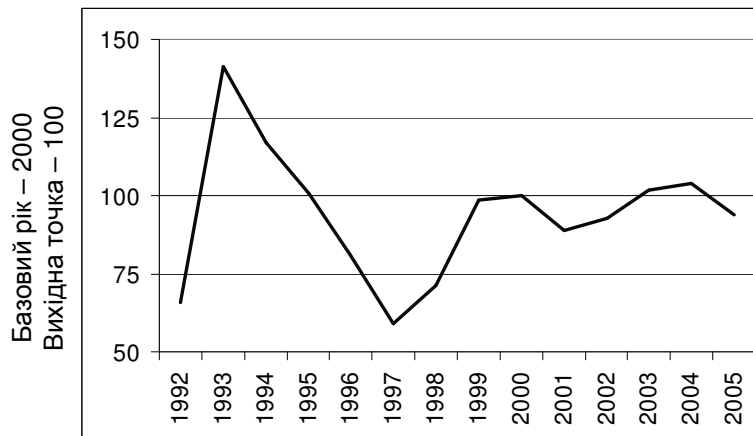
Прямі іноземні інвестиції в Україну

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

Рисунок 8.

Динаміка реального валютного курсу з 1992 до 2005 рр.

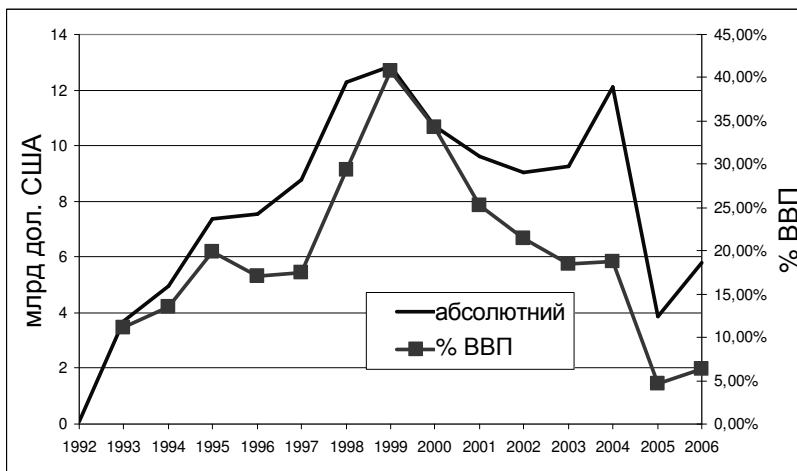
Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

4. Динаміка розвитку грошово-кредитної сфери

На рис. 9 відтворено стан зовнішнього боргу України. У 2006 р. він становив майже шість мільярдів американських доларів, або 6% ВВП. Відносне зменшення зовнішнього боргу України відносно ВВП можна пояснити зменшенням абсолютної заборгованості (див. рис. 9), а також зростанням ВВП.

Рисунок 9.

Динаміка зовнішньої заборгованості України

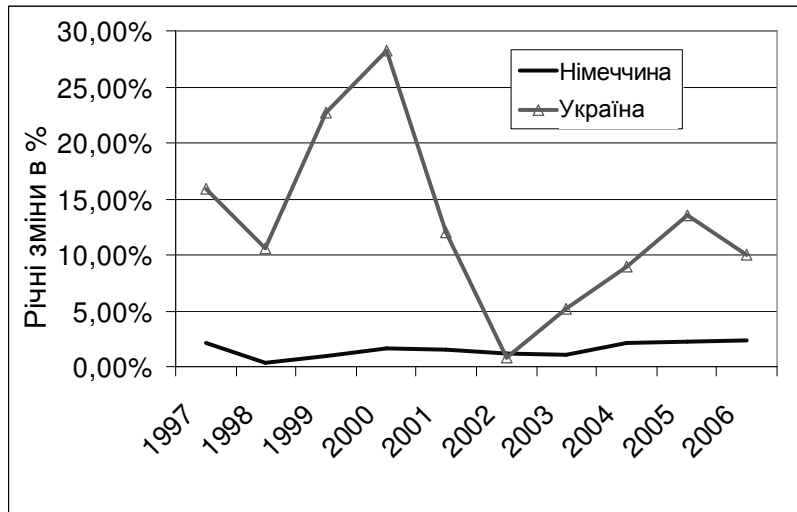
Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

Причиною економічного буму з 2000 р., можливо, є не лише позитивний реальний економічний розвиток, а й значне збільшення грошової маси, що відбулося у високих темпах інфляції (порівняймо з рис. 10 «Індекс споживчих цін»). Зростання рівня цін за умов незмінної номінальної заробітної плати спричинило спад реальної заробітної плати. Це здешевлює робочу силу, а попит на неї зростає. Внаслідок цього рівень безробіття падає, а економіка зростає. Чи в даному випадку інфляція слугувала «каталізатором» для економіки, що і спричинило справжній бум?

Рисунок 10.

Порівняльна динаміка розвитку індексу споживчих цін
України і Німеччини

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006.

Позитивний вплив на підвищення рівня цін на ринок праці та зростання ВВП імовірно буде компенсуватися девальвацією реальної готівкової маси (див. рис. 11).

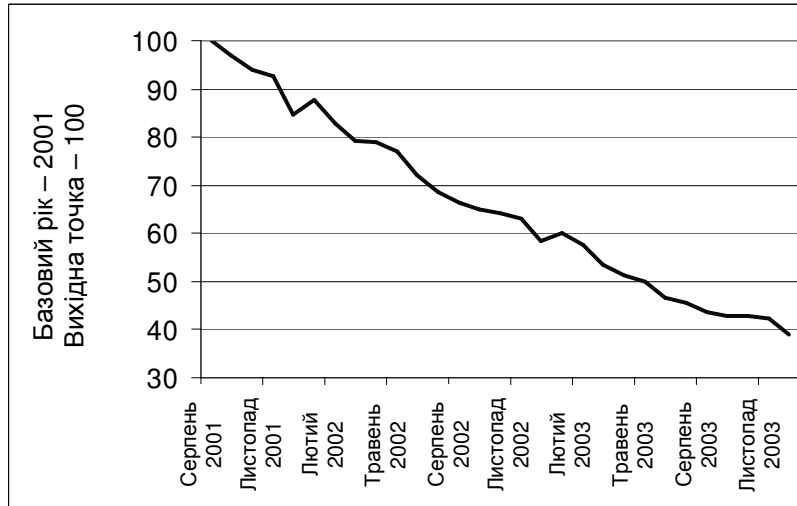
Відповідно до ефекту Баласси-Самуельсона, підвищення продуктивності праці в галузі ходових товарів, як зображено на рис. 6, може привести до підвищення цін у галузі неходових товарів [2]. Це підвищує індекс споживчих цін і може пояснити динаміку, показану на рис. 10. На додаток до ефекту Баласси-Самуельсона, значне збільшення грошової маси, зумовлене режимом валютного курсу, також впливає на рівень інфляції. Внаслідок збільшення експорту (див. рис. 3) в Україну надходить більше іноземної валюти, яку буде обміняно на національну валюту за фіксованим курсом. Це збільшує обсяг іноземної валюти і, зрештою, призводить до зростання споживчих цін [3]. Така динаміка спричиняє не лише номінальний ефект (див. рис. 11).

За досліджуваний період реальна грошова маса втратила більше половини своєї вартості. Це особливо вплинуло на робітників та службовців, які не можуть співвіднести свою заробітну плату із втратами купівельної спроможності. Хто також постраждав від такої ситуації, це – кредитори, які мають не проіндексовані вимоги до номіналу. Така динаміка призводить до реалокатації коштів між кредиторами та боржниками і може зашкодити прибу-

ткової алокації капіталу у майбутньому. Кредитний ринок буде обтяжений додатковими трансакційними витратами, як, наприклад, договірними положеннями про індексацію. Це може призвести до вибору таких проектів, які були б прибутковими без таких трансакційних затрат, що було б економічно неефективним.

Рисунок 11.

Динаміка реальної грошової маси в Україні за період з 2001 до 2003 рр.

Джерело: Thomson Financial Datastream, 2006; власні підрахунки.

5. Висновки

Для економіки України характерні зростання ВВП, збільшення експорту та надходження прямих інвестицій. Все це позитивно впливає на продуктивність праці в країні, однак вплив на ринок праці ще не зрозумілий. З одного боку, підвищення продуктивності спричиняє надлишок робочої сили, а з іншого – зростає потреба в робочій силі завдяки інвестиціям зарубіжних компаній. Збільшення експорту при фіксованому валютному курсі спричиняє зворотний вплив на рівень інфляції. Цих інфляційних витрат можна уникнути. Великого значення може набути розбіжність цін на ходові та неходові товари, але це вже тема для подальших досліджень.

Література

1. Blanchard, Oliver. «Macroeconomics», 4th edition, 2005.
2. European Central Bank (ECB). «Inflation differentials in a monetary union», Monthly Bulletin October 1999, p. 39–49. (available at <http://www.ecb.int>)
3. Förster, Andreas. «Prospects for integration of the Ukrainian economy into the European economic and monetary zone: monetary aspects», Journal of European Economy, Vol. 5, No. 2, June 2006: 142–146.
4. International Monetary Fund (IMF, 2006), Country Info. (available at <http://www.imf.org>)
5. Krugman, Paul and Maurice Obstfeld. «International Economics», 7th edition, 2005.
6. Mankiw, Gregory. «Principles of Economics», 4th edition, 2006.
7. National Bank of Ukraine, 2006.

Стаття надійшла до редакції 10 листопада 2006 р.